

А. Самофал,
студентка,
В. Бутова,

канд. пед. наук, старший викладач кафедри іноземних мов
та методики викладання,

Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ІНТЕРТЕКСТІВ У МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Важливим питанням теорії літератури є інтертекстуальність. Інтертекстуальність нерозривно пов'язана не лише з літературознавством, а й з перекладознавством. Беручи до уваги те, що інтертекст тісно пов'язаний із рецепцією та інтерпретацією художнього тексту, при вивченні твору вчитель має орієнтуватися у цьому питанні та вміти пояснити необхідний матеріал учням. Дослідженням інтертекстуальності в перекладі займалися сучасні вітчизняні та зарубіжні вчені, а саме Р. Барт, М. Бахтін, Г. Денисова, Н. Кузьміна, Є. Левченко, Н. Петрова, О. Ревзіна.

Займаючись підготовкою до своєї професійної діяльності, зокрема до здійснення процесу навчання, вчитель англійської мови має відповісти на три питання: «Чому вчити? Навіщо навчати? Як навчати?». Щоб успішно вчити треба, перш за все, самому бути «мовною особистістю» і володіти професійною компетенцією [1, 15].

Кожен компетентний вчитель англійської мови має на високому рівні володіти поняттями з перекладознавства та літературознавства, оскільки вони тісно взаємопов'язані. Вивчаючи певний твір, фрагмент тексту, вчитель має розуміти звідки взято запозичення та вміти його трактувати. Тому необхідно вміти «бачити» інтертекстуальні елементи, використані автором. Так, наприклад, при вивченні твору Ш. Бронте «Джейн Ейр» варто вказати, що автор вживає чимало інтертекстуальних елементів, прямих та непрямих цитат. Наприклад: «*A touch of a spurred heel made his horse first start and rear, and then bound away; the dog rushed in his traces; all three vanished*», «*Like heath that, in the wilderness, The wild wind whirls away.*» [2] – Він торкнув коня острогами, і той рвонувся, став дибки й пішов чвалом, собака помчав услід за ним – і всі троє зникли: «Мов верес у полі, Якого вихор безвісті несе» [2]. Вчитель має знати, що автор використовує слова відомої шотландської пісні, про це має бути вказано учням.

Поняття «інтертекстуальність» широко вживається у сучасному літературознавстві, перекладознавстві та застосовується у різних значеннях. З одного боку, це засіб аналізу художнього твору (у вузькому сенсі). Також інтертекстуальність визначають як прояв специфіки існування літератури (у широкому сенсі). Застосовують поняття інтертекстуальності й для відображення світовідчуття і самовідчуття сучасної «постмодерної» людини (у загальнофілософському сенсі).

Поняття інтертекстуальності та її особливостей було введено Ю. Крістевою у 1967 році. Саме її дослідження стали основними в концепції інтертекстуальності. Вчення Ю. Крістевої набули широкого визнання і швидкого поширення, концепція інтертекстуальності стала закономірністю в ході «теоретичного осмислення сучасного культурного процесу. У сучасному літературознавстві під терміном «інтертекстуальність» розуміють «загальну сукупність міжтекстових зв'язків, в склад яких входить не лише несвідома, автоматична ігрова цитація, але й спрямовані, осмислені, оціночні відсилки до попередніх текстів та літературних фактів»[2].

Питання інтертекстуальності в перекладознавстві нерозривно пов'язано із поняттями «свого» та «чужого» слова, а також інтерпретацією контексту. Такий підхід у вивченні англійської мови дає змогу розглядати художні версії оригінальних творів як певні реакції на тексти-джерела на попередні переклади текстів [1, 10].

Говорячи про способи перекладу інтертекстуальності, необхідно врахувати, що переважно використовують одну з двох загальноприйнятих перекладацьких стратегій: доместикації або одомашнення, та форенізації або очуження. Вчитель має пам'ятати та пояснити учням, що якщо говоримо про одомашнення, то це означає звернення уваги на адаптацію тексту-джерела до вимог читацької аудиторії щоб приблизити та зробити більш зрозумілими явища, зображені в книзі, через відтворення комплексу схожих асоціацій. При перекладі інтертекстуальних елементів варто звертати увагу на заміну культурно-специфічних одиниць, вживаючи зрозумілі культурі читача компоненти[2].

Кількість завдань і компетентностей сучасного вчителя англійської мови більш широкий і глобальний, ніж раніше. Як свідчать сучасні дослідження та концепції, практика підготовки вчителів англійської мови повинна містити такі компоненти: багатомовність, двомовність, навчання в самоорганізованому середовищі та інші. Нове розуміння вчителя розглядається по-іншому – вчитель виступає як консультант із засвоєння іноземної мови та іншомовної культури, сприяє формуванню міжкультурного виховання, автономності навчання [1, 12].

Готовність до роботи вчителем передбачає наявність позитивних установок і мотивацій, професійних знань, педагогічних умінь і навичок, а також професійно значущих якостей майбутнього вчителя. Майбутньому вчителю англійської мови необхідно володіти навичками моделювання навчального процесу відповідно до сучасних вимог науки і практики з урахуванням особистісного, процесуально-психологічного та педагогічного аспектів цього процесу. У своїй роботі вчитель має враховувати та використовувати всі необхідні методи та прийоми, які сприятимуть успішному оволодінні учнями англійською мовою [1, 5].

Вчителеві англійської мови важливо організувати роботу таким чином, щоб учні розуміли важливість точного сприйняття перекладу, важливість врахування достовірності тексту, врахування інтертекстуальних елементів, а також культурних особливостей країни автора. Необхідно показати учневі в чому помилковість недостовірного перекладу, вказати на відхилення тексту

перекладу від оригіналу, виявити причину невірної рішення, оцінити серйозність похибок і підвести до найбільш близького варіанту тексту перекладу. Треба відзначити, що важлива дія вчителя при опрацюванні певних фрагментів тексту полягає в тому, що він повинен не тільки професійно перекладати матеріал, але і вміти пояснити загальні принципи, методи і прийоми перекладу, сформулювати і пояснити характер перекладацьких проблем, показати можливі варіанти їх вирішення [3].

Оскільки переклад, як і використання мови загалом, є можливим завдяки комплексу пізнавальних та комунікативних дій, зумовлених певним ситуативним та соціокультурним контекстом, тому найбільш ефективним для його здійснення вважається застосування лінгвокультурології, комунікативної та когнітивної лінгвістики. Саме у процесуальному функціонуванні інтертексту чи інших міжетекстових зв'язків у сучасному літературному перекладознавстві з'являється можливість нової актуалізації в культурному, мистецькому сприйнятті сенсів, осмислення втрачених чи загублених значень.

Тому специфіка перекладу інтертексту є дуже важливою, оскільки сприяє кращому та ширшому пізнанню й осмисленню певних мовних, культурних явищ, зображених у тексті. При перекладі має бути збережене правильне тлумачення зображуваних подій, для цього необхідний високий рівень володіння іноземною мовою, а також знання специфіки культури країни автора.

Отже, вчитель англійської мови має бути не лише викладачем, а й умілим знавцем мови. Вивчення текстів-оригіналів є необхідною умовою оволодіння англійською мовою, оскільки завдяки художнім творам краще вивчається мова, відбувається ознайомлення з лексемами, граматиною, певними культурними традиціями саме у контексті. Вчитель має бути вправним мовознавцем, вміти бачити і виправляти мовні та мовленнєві помилки учнів, розрізняти смислові та стилістичні нюанси, мати знання про особливості побудови текстів різних типів, стилів. Опрацьовуючи на уроках англійської мови зміст тексту оригіналу, вчитель має пояснити стилістичні особливості та смислові тонкощі, доречність вживання мовних засобів у певних ситуаціях спілкування, пояснити вживання цитат та інтертекстуальних елементів.

Сучасний вчитель вміє добирати та використовувати такі методи та прийоми, що вдало пояснюють термінологію з лексикології, граматики та інших складових лінгвістичних дисциплін. Відповідно, вчитель має бути готовий дати роз'яснення, нагадати значення використовуваних термінів. Вчитель має «підключати» знання зі світової культури, що допоможе формувати «інтертекстуальну компетенцію», тобто вміння визначати та розпізнавати запозичені з інших текстів елементи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Козій І. Психолого-педагогічні умови удосконалення педагогічної практики студентів: метод. посіб. Київ: Нац. пед. ун-т. ім. М.П. Драгоманова, 2001. 141 с.
2. С. І. Сидоренко // Відтворення інтертекстуальності роману Ш. Бронте «Джейн Ейр» в українському перекладі: веб-сайт. URL //

<https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/9816/1/Відтворення%20інтертекстуальності%20в%20українському%20перекладі>

3. Грек Л.В. Інтертекстуальність як проблема перекладу: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.16. Київ, 2006. 16 с.

4. Фуко М. Що таке автор? / М. Фуко *Антологія світової літературнокритичної думки XX ст.* Львів : Літопис, 2002. С. 598–613.